

Alina MARGARINT,

asistent universitar al Catedrei „Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

FORȚELE INTERNE ȘI PROCESUL DE SOLUȚIONARE A CONFLICTULUI TRANSNISTRAN. (PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE)

Rezumat

Dat fiind existența unui număr impunător de cercetări și studii pe tematica așa-numitelor „conflicte înghețate” și, în particular, pe problematica transnistreană, comunicarea este o încercare suplimentară, precum și un efort suplimentar de examinare a situației create în jurul malului stâng al Nistrului. În condițiile când sarcina de bază a acestor instituții este asigurarea respectării legilor, combaterea criminalității a devenit dependentă de relațiile personale ale colaboratorilor celor două părți, de nivelul lor de încredere reciprocă sau de dorința acestora de a sprijini acțiunile colegilor săi de cealaltă parte. În aceste condiții ambele instituții se află într-o situație extrem de ambiguă, lipsită de posibilitatea să asigure îndeplinirea sarcinilor lor, decât prin încurajarea practicilor care sunt departe de normele legale.

Cuvinte-cheie: conflict, problemă, lege, instituție, criminalitate.

Résumé

Compte tenu de l'existence d'un grand nombre de recherches et d'études sur le thème des soi-disant «conflicts gelés» et en particulier sur le problème transnistrien, la communication est un test supplémentaire et un effort supplémentaire de la situation créée autour de la rive gauche du Dniestr. Dans des conditions où la tâche principale de ces institutions est l'application de la loi, la lutte contre la criminalité est devenue dépendante des relations personnelles des employés des deux parties, leur niveau de confiance mutuelle ou la volonté de soutenir les actions leurs situation de l'autre côté. Dans ces conditions, les deux institutions sont dans une très ambiguë, ils n'ont pas la possibilité d'assurer l'exécution de leurs tâches, en encourageant que les pratiques qui sont loin d'être des normes juridiques.

Mots-clés: conflit, problème, loi, institutions, criminalité.

Introducere. Dat fiind existența unui număr impunător de cercetări și studii pe tematica așa-numitelor conflicte înghețate și, în particular, pe problematica transnistreană, comunicarea este o încercare suplimentară, precum și un efort suplimentar de examinare a situației create în jurul malului stâng al Nistrului.

Revizuirea procesului de reglementare a conflictului transnistrean, inițiată odată cu noul proces politic din Republica Moldova, oferă șansa pentru aducerea la normalitate a situației în acest domeniu și asigurarea respectării legilor pe întreg teritoriul Republicii Moldova. În aceste condiții este foarte important ca relațiile dintre aceste instituții și subiectul de activitate a acestora să revină în agenda negocierilor.

Metodele și materialele aplicate în cercetarea problemei actuale privind forțele interne și procesul de soluționare a conflictului transnistrean, precum și evidențierea provocărilor au constituit abordarea surselor bibliografice, evidenție-

rea riscurilor care sunt supuși angajații Ministerului Afacerilor Interne și a urmărilor ce pot survine.

Situația din acea vreme creată pe malul stâng al Nistrului – acută, de criză și în mare parte redefinită, precum și procesul formării ei au început să fie calificate și prezentate oficial în formula „conflict transnistrean” cu toate consecințele politico-juridice (de jure, sau de facto, recunoscute sau nerecunoscute), datorită implicării factorului rusesc. În acest context, un exemplu elocvent este faptul semnării între Președinții Moldovei și Federației Ruse (adică în esență între aceste două state) și nu de către alți participanți la 21 iulie 1992 a Acordului cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Anume acest document, semnat anume de aceste părți, a fost menit, în primul rând, să pună capăt confruntărilor militare pe Nistru. Ulterior acest Acord, în exclusivitate și totalmente, a determinat vectorul viitorului proces de negocieri. Acordul stabilește următoarele măsuri necesare pentru executarea sa, determinând astfel, scopurile sale și consecințele material-juridice: a) încetarea focului și toate acțiunile militare; b) retragerea efectivelor militare și alte unități militare, tehnica militară și armamentul din zona acțiunilor militare; c) crearea zonei de securitate; d) stabilirea măsurilor specifice privind regimul orașului Bender ca loc de amplasare a Comisiei Unificate de Control (CUC); (i) asigurarea unui regim de securitate sporit al orașului Bender; responsabili: contingentele militare ale părților participante la Acord (adică recenții inamici); (ii) asigurarea ordinii în orașul Bender; responsabili: CUC, care trebuie să interacționeze cu organele poliției și miliției; (iii) efectuarea activității administrativ-gospodărești în orașul Bender; responsabili: organele existente ale administrației locale [1].

Cele mai frecvente, dar și cele mai tensionate contacte dintre forțele de miliție și forțele de poliție au loc în Zona de securitate. Imediat după stoparea conflictului militar, la 31 iulie 1992, odată cu începutul operațiunii de menținere a păcii, a fost creat Grupul operativ mixt de investigare, format din colaboratori ai poliției Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova și miliției transnistrene.

Decizia de a crea acest grup a fost dictată de necesitatea restabilirii ordinii publice și combaterii criminalității în orașul Tighina, oraș în care s-au desfășurat confruntările militare și care a fost declarat oraș cu un regim de securitate sporit. Grupul a fost subordonat Comisiei Unificate de Control și urma să activeze în coordonare cu Comandamentul Militar Unificat și Comenduirea Militară. Fiecare dintre părți urma să delege în acest grup colaboratori care nu au participat la conflictul militar.

Calitatea și rezultatele activității în comun ale poliției și miliției în cadrul acestui grup au fost profund influențate de obiectivele și tacticile autorităților politice utilizate în procesul de negocieri pentru soluționarea conflictului transnistrean și promovarea pas cu pas de către autoritățile separatiste a obiectivului de „consolidare a statalității”.

Douazeci și cinci de ani au trecut de la momentul când conflictul militar din raioanele de est ale Republicii Moldova s-a încheiat printr-o situație de impas. În pofida faptului că în toți acești ani nu au avut loc confruntări cu caracter militar, până astăzi statutul și soarta pe mai departe a acestei regiuni rămân a fi tot atât de

nedeterminate și incerte cum au fost în toată această perioadă. Lipsa unui angajament politic ferm în procesul de soluționare a conflictului, confirmat prin acțiuni succesive, lipsa unui progres credibil și a unor perspective clare pentru viitor în mare parte au favorizat ruptura tot mai mare dintre cele două părți și deriva continuă spre sisteme politice, juridice, economice și sociale diferite. În toată această perioadă ambele părți–autoritățile constituționale ale Republicii Moldova și autoritățile separatiste ale regiunii Transnistrene – și-au format și consolidat pas cu pas sisteme și instituții statale proprii, fără a pune în discuție eventualele capacități ale acestora de a colabora cu instituțiile similare ale celeilalte părți.

De la bun început, ambele părți au fost tentate să utilizeze organele afacerilor interne în scopuri politice și au contribuit în cea mai mare măsură la politizarea continuă a activității lor. Dacă la etapa inițială a activității grupului operativ situațiile frecvente de conflict dintre colaboratorii miliției și colaboratorii poliției erau aplanate prin participarea nemijlocită a militarilor la patrulare și la chemările la locuri de crimă, apoi, după sistarea în 1993 a acestei practici, conflictele dintre colaboratorii poliției și colaboratorii miliției au adus la renunțarea la activități în comun. Pe parcursul anilor Comisia Unificată de Control, Comandamentul Unificat Militar și ministerele de interne ale celor două părți nu au putut să creeze un mecanism viabil de activitate în comun în scopul asigurării ordinii de drept în orașul Tighina. Argumentele și motivațiile de ordin politic, legate de lupta pentru control și influență asupra teritoriului și populației; au prevalat și au determinat o tensionare permanentă și o degradare continuă a raporturilor dintre forțele de interne. Fiecare dintre aceste părți și-a sprijinit poziția aducând învinuiri și argumente ireconciliabile. Astfel, refuzul de a recunoaște autoritatea și legitimitatea activității forțelor de poliție a fost motivat tradițional de partea transnistreană prin invocarea rolului poliției în evenimentele din 19 iunie 1992 căreia aceasta i-a atribuit responsabilitatea principală pentru declanșarea acțiunilor militare de amploare din orașul Tighina. În același context, partea transnistreană a invocat și refuzul organelor de autoadministrare locală din satul Varnița, suburbie a orașului Tighina, de a permite pe teritoriul satului activitatea reprezentanților miliției transnistrene. Pe fundalul acestor acuzații partea transnistreană a desfășurat în jurul orașului posturi ale structurilor de forță, ceea ce a diminuat cardinal capacitatea de influență a autorităților de la Chișinău asupra orașului Tighina.

Republica Moldova a încercat întreprinderea anumitor măsuri în această direcție dar vocea ei, ușor de lămurit pentru acea perioadă istorică, nu a fost auzită.

Deja de o generație aceste instituții funcționează separat, impuse de autoritățile politice să excludă contactele oficiale și constrânse să sprijine confruntarea politică dintre cele două sisteme. Pas cu pas această ruptură de la nivel oficial a coborât tot mai mult la nivel de personal, funcționarii acestor instituții păstrând tot mai puține contacte reciproce, fiind de fapt în mare parte lipsiți de oricare motivație pentru relații și cooperare bilaterală. În unele domenii ruptura dintre instituții poartă un caracter de confruntare înverșunată, în stilul de „război rece”, care parcurge faze mai fierbinți sau mai calme, în funcție de situația politică, voința și obiectivele de moment ale puterii. În primul rând această caracteristică se referă la domeniul securității, în special la forțele de interne, acele instituții care prin defini-

ție și prin lege au sarcina să asigure ordinea internă și respectarea legilor, să „*apere, pe baza respectării stricte a legilor, viața sănătatea și libertățile cetățenilor, interesele societății și ale statului de atentate criminale și alte atacuri nelegitime*”.

Conflictul militar a avut asupra acestor instituții un impact grav. Ruptura creată inițial de divizarea pe criterii politice a fost înrădăcinată și „cimentată prin sânge”, prin vieți omenesti ale propriilor colaboratori, prin memoria pentru camarazii căzuți în lupte, prin frica de eventualele consecințe pentru fărădelegile comise, prin moartea oamenilor simpli, pe care aceste instituții aveau menirea, sarcina și misiunea principală să-i apere.

De ambele părți forțele de ordine au aplicat forța cu „bună-credință”, „în conformitate cu interesele supreme ale statului”, de ambele părți motivarea a fost respectul și aplicarea legii, de ambele părți cei care au aplicat forța au fost considerați eroi, iar responsabilitatea pentru victime a fost pusă pe seama celeilalte părți.

Partea transnistreană a reușit pas cu pas să elimine organele de interne ale Republicii Moldova din activitatea de asigurare a ordinii publice și combaterea criminalității din Tighina, astfel reprezentanții Ministerului Afacerilor Interne invocând imposibilitatea activității organelor de poliție pe teritoriul orașului Tighina, imposibilitatea aplicării în paralel a două legislații și două sisteme de justiție, iar apoi capacitatea nulă a autorităților Republicii Moldova de a aplica jurisdicția proprie asupra acestui teritoriu. Măsurile care sunt înfăptuite pe întreg teritoriul Republicii Moldova, în partea stângă a Nistrului nu se înfăptuiesc din motiv că regiunea reprezintă o zonă de securitate și astfel angajații poliției pot fi reținuți de forțele lor de ordine cum ar fi „KGB”-ul. Aici menționăm problematica reținerii ilegale a persoanelor în Republica Moldova care sunt „predați” autorităților regiunii din partea stângă a Nistrului. Astfel, dacă ne referim la Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, se încalcă art. 5, care prevede dreptul oricărei persoane la libertate și la siguranță și, conform Constituției RM, se încalcă art. 25, care prevede libertatea individuală și siguranța persoanei”[2].

O altă constrângere din partea Tiraspolului către forțele de ordine care își exercită activitatea în partea stângă a Nistrului se reflectă asupra condițiilor de trai. Astfel, Tiraspolul a obligat polițiștii să achite pentru căldură tarife de 10 ori mai mari decât ceilalți locuitori ai regiunii. Totodată, zeci de angajați ai instituțiilor de drept, subordonate Chișinăului, au primit interdicție de a intra în regiune chiar dacă mulți dintre ei au domiciliul în stânga Nistrului. Mai mult, unii s-au ales cu dosare penale, inițiate de așa-zisa procuratura din regiunea transnistreană, fără nici o explicație. Reprezentanții miliției dețin o bază de date cu toți angajații poliției din Inspectoratul Bender. Angajații ce activează în incinta inspectoratului sunt nevoiți să dețină un permis de trecere, care permite miliției să înregistreze orice deplasare a angajatului, având, de asemenea, și informația cu privire la automobilele de care dispun angajații poliției. Milițienii țin sub control orice polițist care activează în foțele de ordine, interzicând chiar și portul ținutei pe teritoriul din stânga Nistrului.

În paralel, pentru consolidarea autorității proprii a fost creată Direcția orășenească de afaceri interne subordonată nemijlocit ministerului afacerilor in-

terne al regiunii Transnistrene, iar prin decizia Sovietului de deputați ai poporului din Bender (Tighina) din 25 septembrie 2003, activitatea poliției pe teritoriul orașului a fost interzisă. Majoritatea solicitărilor parvin din partea cetățenilor care au domiciliu pe teritoriul RM (Varnița), iar locuitorii Benderului sunt nevoiți să se deplaseze chiar la inspectorat pentru a li se acorda asistență juridică. Astfel, aflarea în continuare a forțelor de poliție pe teritoriul Tighinei, și-a păstrat numai un caracter simbolic de prezență pe un teritoriu pierdut, dar totodată este o țintă vulnerabilă pentru acțiuni eventuale de provocare în cazul unor intenții de escaladare a situației din zonă.

Transnistrenii au deschis, de-a lungul timpului, dosare penale pe numele mai multor funcționari din R. Moldova, printre care fostului comisar al raionului Dubăsari, fostului procuror de Dubăsari, dar și pe numele unor foști viceministri de Interne, precum și pe numele angajaților sistemului de învățământ, Liceul cu predare în limba română, Liceul Teoretic „Lucian Blaga”.

Pe 5 februarie 2014, trei angajați ai Liceului „Lucian Blaga” din Tiraspol, printre care și directorul acestuia, Ion Iovcev, au fost reținuți în apropiere de localitatea Parcani, la intrarea în orașul Tiraspol, fiind acuzați de contrabandă. Aceștia se întorceau din orașul Căușeni, unde ridicaseră salariile angajaților instituției. Pentru umilința la care a fost supusă administrația Liceului cu predare în limba română „Lucian Blaga” de la Tiraspol pe 5 februarie 2014 au fost deschise alte dosare penale, dar banii extorcați atunci de la directorul liceului, Ion Iovcev, care reprezentau salariile profesorilor instituției, nu au mai fost întorși. Astăzi, șefa așazisului serviciu fiscal din Dubăsari, este ca de obicei la serviciu, deși este cercetată la Chișinău pentru samavolnicie soldată cu daune în proporții deosebit de mari.

Din păcate, această situație a continuat până în prezent, iar contactele neformale, neoficiale și lipsite de suport juridic dintre reprezentanții organelor afacerilor interne ale celor două părți au devenit „normalitate”. În condițiile când sarcina de bază a acestor instituții este asigurarea respectării legilor, combaterea criminalității a devenit dependentă de relațiile personale ale colaboratorilor celor două părți, de nivelul lor de încredere reciprocă sau de dorința acestora de a sprijini acțiunile colegilor lor de cealaltă parte. În aceste condiții ambele instituții se află într-o situație extrem de ambiguă, lipsite de posibilitatea să asigure îndeplinirea sarcinilor sale, decât prin încurajarea practicilor care sunt departe de normele legale.

Referințe bibliografice

1. Convenția nr. 1950 din 04.11.1950 pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, publicată 30.12.1998 în *Tratate Internaționale nr. 1*, data intrării în vigoare 01.02.1998

2. Forțele de interne și procesul de soluționare a conflictului transnistrean-
http://www.ipp.md/public/files/Proiecte/blacksee/rom/Fortele_de_interne_si_procesul_de_solutionare_a_conflictului.pdf – vizat la data: 02.03.2017